

za Muzej grada Korčule (A. Fazinić, 1979.). Iz razgovora s A. Fazinić saznali smo da je ta radionica tradicionalnog obrta zbog nedostatka prostora pohranjena u Muzeju grada Korčule, a samo su poneki predmeti izloženi. Predmeti (nakit) izrađeni u toj radionici sačuvani su i u inventarima uglednih korčulanskih obitelji Boschi i Kapor. Marinović je bio jedan od posljednjih korčulanskih zlatarskih obrtnika. Neki primjerici alata iz njegove radionice potječu iz 18. stoljeća.

- ⁸ Kopija pisma Franje Schneidera iz zatvora u Popovači. Pismo nosi datum 5. kolovoza 1945., a naslovljeno je na Ministarstvo prosvjete, Kulturno-umjetnički odjel (ArGUK).
- ⁹ Ibid. U glavnom katalogu br. 30: Franjo Schneider, Proizvod glazbala žica i pribora, Zagreb, Nikolićeva 10, izdanome 1935., iznimno luksuznome, s nizom podataka i fotografija te pozitivnim mišljenjima dotadašnjih kupaca i korisnika (npr. Vaclava Humla, Miroslava Schlicka i dr.), na 58 stranica potencijalnim se kupcima nudi više od 1200 različitih proizvoda – glazbala, žica, pribora i priručnika za učenje. Na naslovnoj stranici i u unutrašnjosti kataloga navedena su priznanja i nagrade što su ih proizvodi te tvrtke dobili na međunarodnim izložbama (Zbirka Schneider).

¹⁰ Ibid.

¹¹ Ibid.

- ¹² U tom smislu zanimljiv je pokušaj riječkoga liječnika, glazbenika i graditelja glazbala dr. Franje Kresnika (1869. – 1943.), koji je pismima od 15. siječnja 1941. i 20. ožujka 1941., upućenima prof. Rudolfu Matzu, tadašnjem šefu Pododsjeka za umjetnost, književnost i štampu Banske vlasti Banovine Hrvatske, predložio osnivanje stručne „škole za gradnju violina i srodnih instrumenata“. Izvor: odgovor Odsjeka za stručno školstvo Banske vlasti Banovine Hrvatske dr. Franji Kresniku broj: 18267, 11. ožujka 1941.; pismo Franje Kresnika Odsjeku za stručno školstvo Odjela za obrt, industriju i trgovinu VII., broj: 18267/VII., 20. ožujka 1941. Više o Franji Kresniku vidjeti u katalogu izložbe *Život uz violine, dr. Franjo Kresnik*, Pomorski i povjesni muzej Hrvatskoga primorja, Rijeka, 10. lipnja – 10. srpnja 1993.

¹³ Svjedodžba je izložena u Zbirci Schneider.

¹⁴ Memorijalna zbirka Margite i Rudolfa Matza, Zagreb, Mesnička 15.

¹⁵ Iz razgovora autora s Ernom Schneider Nikolić.

Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleže

**darovatelj dr. Krešimir Vranešić
Muzej grada Zagreba,
Krležin Gvozd 23/I**

Dr. Krešimir Vranešić, liječnik iz Zagreba, univerzalni naslijednik pok. hrvatskoga književnika Miroslava Krleže (1893. – 1981.), darovao je Gradu Zagrebu 23. prosinca 1986. dio ostavštine Miroslava Krleže (stilski namještaj, slike, skulpture, fotografije, predmete umjetničkoga obrta, tekstil i ostale dijelove pokućstva i inventara te knjige, časopise i separate) iz stana na Krležinu Gvozdu 23/I, gdje su dugo godina živjeli Miroslav i Bela Krleža.¹

Osnovni uvjet darovanja bio je da predmeti služe “isključivo za izlaganje javnosti“ te da se u tu svrhu u bivšem Krležinu stanu osnuje i uredi Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleže. Darovatelj, ali i stručna javnost smatrali su važnim sačuvati ambijent životnog prostora, odnosno “uspomenu na jednog pjesnika i jednu glumicu koji su tu živjeli tri dece-nije“ u vezi s čim je Krleža svojedobno izrazio sumnjičavost (u: Čengić 1990., 266.).

Potpuni popis predmeta, koji je 29. svibnja 1996. izradio Muzej grada Zagreba, prihvatio je i verificirao Gradska zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode 3. srpnja 1996. Popis donosi 1.075 predmeta (od toga 80 rednih brojeva slika, 32 redna broja skulptura, 89 rednih brojeva namještaja, 318 rednih brojeva predmeta umjetničkog obrta, arhivsko gradivo i dokumentaciju, glazbene ploče, 104 redna broja, te tekstil, 136 rednih brojeva, i 4.240 knjiga, časopisa i separata) iz stana na Krležinu Gvozdu 23/I.² Namještaj

Slika 37. Zgrada na Krležinu Gvozdu 23, bivša vila Rein, u kojoj je na 1. katu uređen Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleže, stanje 2006.

potječe iz razdoblja baroka, klasicizma, empirea, bidermajera i historicizma. Od umjetničkih radova inventar ostavštine sadržava slike Petra Dobrovića, Vilima Svečnjaka, Ljube Babića, Nikole Mašića, Miljenka Stančića, Branka Šenoe, Ivana Lackovića Croate, Mersada Berbera, Ede Murtića, Krste Hegedušića, te skulpture Vanje Radauša i Antuna Augustiničića. Ostavština Krleža zaštićena je kao kulturno dobro 18. ožujka 2004.³

Krešimir Vranešić također je 10. listopada 2001. Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici u Zagrebu darovao 15 zapečaćenih drvenih sanduka s rukopisima, prepiskom i fotografijama Miroslava Krleže. Nacionalna i sveučilišna knjižnica obradila je tu građu i od 2003. godine učinila je dostupnom javnosti.⁴

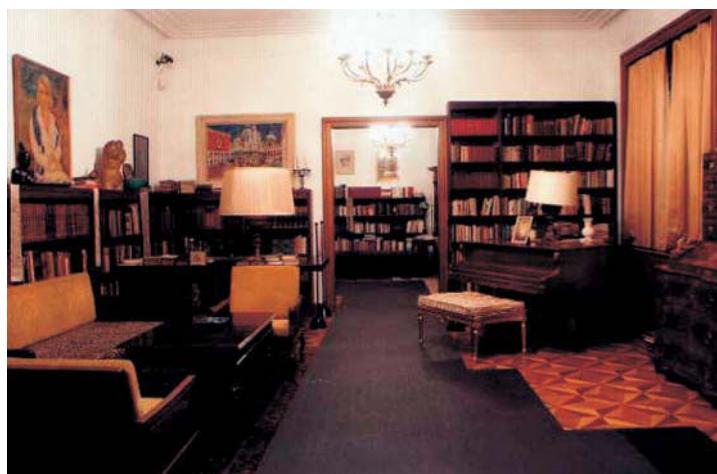
Stan na Krležinu Gvozdu 23/I⁵ nalazi se u vili Rein, u koju je, na poziv Jelisave

Rein, obitelj Krleža uselila 1952. godine. Ta rezidencijalna vila građena je za bankara Adolfa Reina i njegovu suprugu Jelisavu Rein, prema projektu arhitekta Rudolfa Lubynskog 1928/29.⁶ Vila je zaštićeno kulturno dobro rješenjem Ministarstva kulture RH iz 2003. Sam stan u kojemu su živjeli Miroslav i Bela Krleža u gradskom je vlasništvu od 20. travnja 1978., kada je kupljen od nasljednika obitelji Rein. Nakon smrti supružnika Krleža 1981. Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture preventivno je zaštitio ambijent stana Krležinih (nekretninu i sve pripadajuće pokretnine).⁷

Čuvanje ostavštine Krležinih Grad Zagreb povjerio je Muzeju grada Zagreba 16. travnja 1987., uz obvezu da se obave svi poslovi “oko ambijentalne postave zbirke radi njena izlaganja i populariziranja”.⁸ Gradsko poglavarstvo grada

Zagreba predalo je 5. listopada 1998. darovanu ostavštinu Miroslava Krleže zajedno s četverosobnim stanom na prvom katu vile na Krležinu Gvozdu 23, na upravljanje Muzeju grada Zagreba.⁹ U skladu s ugovorom o darovanju, nakon građevinske obnove kuće i konzervatorsko-restauratorskih radova, stan Krležinih na prvom katu zgrade na Krležinu Gvozdu 23, uz 20. godišnjicu smrti književnika, 29. prosinca 2001., otvoren je za javnost kao Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleže.¹⁰ U neposrednoj blizini Krležina Gvozda 29. studenoga 2004., na raskršću ulica Tuškanac i Dubravkin put, postavljen je spomenik Miroslavu Krleži autorice Marije Ujević Galetović.

Integralna muzeološka koncepcija kuće na Gvozdu i njezine unutrašnjosti s Krležinom ostavštinom doniranom Gradu Zagrebu utvrđena je ponajprije na memorijalnosti prostora. Muzeološki program autora Slavka Šterka, donesen 1989. i dorađen 1996. godine, odnosi se na stan na prvom katu zgrade u kojem je živio bračni par Krleža. Program se sastoji od četiri komponente¹¹:

Slika 36. Memorijalni prostor Miroslava i Bele Krleže, Krležin Gvozd 23/I; 2003.

- uređenje muzejsko-memorijalnog prostora koji treba odražavati privatni ukus vlasnika;

- uređenje muzejsko-izložbenog prostora (predložene teme izložbi: *Krleža kao polemičar, Krleža i njegovi kritičari, Krležini europski obzori, Stvarnost i umjetnost u Krleži, Krleža i teatar*);

- uređenje muzejsko-upravnog prostora;

- uređenje okolnog parka s prilazima.

Iz 2002. datira prijedlog Gradskog uređa za kulturu da se bivši domarov stan uredi i služi za smještaj inozemnih muzejskih djelatnika ili znanstvenika koji proučavaju Krležin opus.

Grad Zagreb od privatnih vlasnika nastoji otkupiti ostali dio prostora u objektu zgrade na Krležinu Gvozdu 23, s nakanom da sadašnji stan na prvom katu, u kojem je smješten Memorijalni prostor, bude samo dio budućega Memorijalnog centra Miroslava i Bele Krleže, što je pokrenuo još bivši Odbor za uređenje Memorijalnog prostora Miroslava i Bele Krleže i na čiju je inicijativu 1989. izrađeno idejno rješenje za kulturno-umjetnički centar Krležin Gvozd.¹² Tim je rješenjem bilo

predviđeno uređenje muzejsko-izložbenog kompleksa, odnosno memorijalnog prostora na prvom katu kuće, zatim organiziranje Krležine radionice, otvaranje studijske knjižnice za znanstveno istraživanje i proučavanje djela Miroslava Krleže, održavanje kulturno - umjetničkih programa i, u tu svrhu, uređivanje

višenamjenske dvorane za kazališne predstave, koncerte, tematske izložbe te znanstvene i stručne skupove. Zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa i nemogućnosti otkupa dijela kuće u privatnome vlasništvu, pojednostavljen je program uređenja, u skladu s prijedlogom muzeološkog programa Slavka Šterka iznesenim 1989., koji je obuhvatio samo uređenje bivšega stana Miroslava i Bele Krleže na prvom katu zgrade.

Krešimir Vranešić, Miroslav i Bela Krleža

Krešimir Vranešić (Zagreb, 26. prosinca 1936.), liječnik, diplomirao je 1961. na Medicinskom fakultetu u Zagrebu. Iste se godine oženio Boženom Domitrović, pravnicom. Imaju kći Tajanu, arhitekticu. Krešimir Vranešić specijalizirao je otorinolaringologiju kod dr. Ante Šercera i dr. Ive Padovana, te je kao prvi otorino-

laringolog za djecu bolnice u Klaićevoj bio dugogodišnji šef Dječje otorinolaringologije.

Majka Krešimira Vranešića bila je doktorkica prava Antonija Turanji, kasnije Parfenjuk-Turanji. Otac Đuro Vranešić (1896.–1946.), neuropsihijatar, u svojem je sanatoriju na Zelengaju tijekom Drugoga svjetskog rata sklanjao pripadnike pokreta otpora iz građanske klase (Miroslava Krležu, bračne parove Seissel i Hegedušić, Josipa Badalića) te sudjelovao u spašavanju ljudi iz Jasenovca. Obitelj Vranešić prijateljevala je s brojnim umjetnicima i intelektualcima različitih političkih uvjerenja. Tom su krugu prijatelja pripadali Zlatko Šulentić, Slavko Šohaj, Jerolim Miše, Lovro Matačić, arhitekt Stjepan Planić i dr. Ante Šercer. Osim uloge koju je tragičan kraj Đure Vranešića imao za Krešimirov odnos s Krležom, a kasnije i zbog bri-

Slika 38. Miroslav Krleža, oko 1930.

Slika 39. Bela Krleža, oko 1930.

ge o zdravlju Bele i Miroslava Krleže koju je preuzeo odmah nakon završetka fakulteta, između Krešimira Vranešića i Miroslava Krleže razvilo se čvrsto osobno prijateljstvo. Krleža ga je sažeо u riječima: "Krešo mi je nitko i ništa, ali mi je sve".¹³

Miroslav Krleža (Zagreb, 7. srpnja 1893. – 29. studenoga 1981.), književnik i leksikograf. Osoba koja je erudicijom, svestranošću duha te kulturnim i političkim djelovanjem postala središnja figura hrvatske kulture te hrvatske i zagrebačke društvene scene tijekom više od polovice 20. stoljeća i čiji se književni, dnevnički, eseistički, polemički, politički i publicistički opus i djelovanje nastavljaju obrađivati u njihovim različitim aspektima i značenju unutar širokoga znanstvenog polja *krležologije*. Leksikografski zavod "Miroslav Krleža" u Zagrebu objavio je 1993. – 1999. personalnu enciklopediju

posvećenu Miroslavu Krleži: *Krležijana – enciklopedija o Miroslavu Krleži* (I.-III.), ur. Velimir Visković. Krležinim djelom i njegovim utjecajem osobito su se bavili Stanko Lasić (*Krleža, kronologija života i rada*, Zagreb, 1982.: *Mladi Krleža i njegovi kritičari 1914-24*, Zagreb, 1987.: *Krležologija ili povijest kritičke misli o Miroslavu Krleži*, Zagreb, 1989. – 1993.) i Viktor Žmegač (*Krležini europski obzori: djelo u komparativnom kontekstu*, Zagreb, 2001.: *Povijesna poetika romana*, Zagreb, 1987.).

Bela Krleža (Senj, 26. listopada 1896. – Zagreb, 23. travnja 1981.), rođena kao Leposava Kangrga, učiteljica i kazališna glumica. Za Miroslava Krležu udala se 14. studenog 1919. Primljena je u Hrvatsko narodno kazalište u stalni angažman nakon debiјa u ulozi barunice Castelli u premijernoj izvedbi Krležine drame *Gospoda Glembajevi* 14. veljače 1929. U krovnoj je nacionalnoj kazališnoj kući radila do 1966. Bila je poznata po interpretacijama Krležinih dramskih likova, kao i po ulogama u kazališnim dramama Oscara Wildea, Jeana Anouilha, Branislava Nušića, Georgea Bernarda Shawa i Jean-a Giraudoux-a. Riječima da je s Krležom "ujedinila ne samo život, već i misao, osobito ljubav za ljepotu",¹⁴ Bela Krleža je povezanosti među supružnicima dala značenje sudsinskoga i konačnoga.

Bilješke

¹ Darovni ugovor broj: 11/2-5091, od 23. prosinca 1986. (ArGUK).

Pri donošenju zaključka Skupštine grada Zagreba o prihvaćanju donacije dijela ostavštine Miroslava Krleže nije određena ustanova kojoj bi se ta ostavština trebala predati na upravljanje jer o tome nije postignut dogovor s tadašnjom Jugoslavenskom akademijom znanosti i umjetnosti u vezi s uvjetima uz koje bi Akademija preuzela upravljanje ostavštinom (zaključak

Slika 40. Krešimir Vranešić, oko 2001.

broj: 11/2-5091/1-86 od 9. prosinca 1986., Ar-GUK). Krešimir Vranešić dostavio je darovnu ponudu prvi put 26. lipnja 1984., a definitivnu 24. lipnja 1985., u kojoj je osnovni uvjet darovanja bilo uređenje Memorijalnoga prostora. Pozitivnu valorizaciju darovne ponude dostavio je, na zahtjev ondašnjega Gradskog komiteta za prosvjetu, kulturu i znanost, Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Zagrebu, koji je izrazio mišljenje da kompleks na Gvozdu treba urediti radi dostojnog obilježavanja imena velikana naše književnosti te istaknuo "potrebu da se ambient u kojem je živio i radio učini pristupačnim javnosti". Regionalni zavod također navodi da je iz stručnog popisa Zbirke što su ga izradili djelatnici Zavoda i koji je bio sastavni dio rješenja o preventivnoj zaštiti spomenika kulture (broj: 03-UP/I-1031/1, 23.12.1981.) vidljivo da se Zbirka sastoji "od veoma kvalitetnog namještaja iz 18. i 19. st., predmeta umjetničkog obrta iz 19. st. i slikarstva jugoslavenskih autora 20. st. te značajne biblioteke" (mišljenje broj: 03-UP/I-1031/33, 15. studenog 1984., ArGUK). Tadašnji pročelnik Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU akademik Marijan Matković načelno je podržao uređenje prostora na Gvozdu, ali je bio protiv "pretvaranja Krležinog stana u muzejski prostor" te se založio da se u stanu organizira "samostalni znanstveni centar za proučavanje i populariziranje Krležina djela" (dopis Zavoda za književnost i teatrologiju JAZU, broj: 02-2-35/85, 26.3.1985., ArGUK). Pozitivno mišljenje o darovnoj ponudi izrazio je i upravitelj Strossmayerove galerije starih majstora JAZU dr. Vinko Zlamalik, koji je smatrao da u prostoru stana treba obvezatno zadržati umjetničke predmete "koji prikazuju portret Miroslava i Bele Krleže i to samo one umjetničke kvalitete" (dopis br. 84/1985, 25.4.1985, ArGUK). Zanimljivo je i da je Muzejski dokumentacioni centar predložio da se pri uređenju "Memorijalnog prostora koriste i nova određenja u postavi memorijalnih zbirki... u okvirima suvremene muzeologije" (dopis br. 124/2, 20.8.1984, potpisala kustosica Branka Šulc, ArGUK).

² Pri primopredaji Zbirke Muzeju grada Zagreba 19. prosinca 2003. utvrđeno je da je ukupan broj predmeta ostavštine 1.058, a broj knjiga i separata 4.240 (ArGUK). Popis knjižnice na-

lazi se u *Inventarnoj knjizi, godina 1987/88, Svezak I Muzeja grada Zagreba.*

³ Rješenje Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Klasa: UP-I-612-08/04-01-06/42, Ur. broj: 532-10-1/8-04-2, od 18. ožujka 2004. (ArGUK).

⁴ Rukopisna ostavština Miroslava Krleže: katalog (ur. Ivan Kosić), NSK, Zagreb, 2003. U brojnim novinskim napisima o Krležinoj zapečaćenoj ostavštini mediji, ali i stručna i znanstvena javnost, pridonosili su misterioznosti iščekivanja njezina otvaranja nakon isteka vremena roka koje je odredio književnik.

⁵ Godine 1928. taj dio Tuškanca dobiva ime Gvozd, po srednjovjekovnom nazivu Petrove gore na kojoj je poginuo Petar Sva(d)čić, posljednji hrvatski kralj prije osnivanja državne unije Hrvatske s Ugarskom.

U kući na Gvozdu 23 nalazila se obiteljska zbirka Jelisave Rein i Zlate Lenski. Popisala ju je KOMZA 15. veljače 1947. i obuhvaćala je brojila 23 redna broja s primjercima bidermajerskog namještaja, sagovima, s nekoliko slika starih majstora i dvije Bukovčeve slike (AKOMK). U kasnijim popisima Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture zbirka se ubraja u skupinu onih koje više nemaju obilježje privatne zbirke i ne sadržavaju predmete spomeničke vrijednosti.

⁶ Rješenje o zaštiti Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Klasa: UP-I-612-08/02-01-990, Ur. broj: 532-10-1/8-03-2, 9. 4. 2003. (ArGUK).

⁷ Rješenje 03-UP/I-1031/1 od 23. prosinca 1981. (ArGUK).

⁸ Izvršno vijeće Skupštine grada Zagreba donijelo je 16. travnja zaključak br. 01/3-377/2-1987 (ArGUK).

⁹ Zaključak Gradskog poglavarstva od 5. listopada 1998. - Klasa: 402-09/98-01/1, Ur. broj: 251-01-03/3-98-2 (ArGUK).

¹⁰ Informacije o Zbirci nalaze se na mrežnoj stranici URL: <http://www.mdc.hr/mgz/hr/fs-files/krleza.html>

¹¹ Sterk, S. (1996.): *Muzeološki program uređenja Memorije Miroslav i Bela Krleža na Krležinom Gvozdu 23*, Muzej grada Zagreba. Autor arhitektonskog rješenja je Ž. Kovačić.

¹² Vulin, A. (1989.): *Idejno rješenje za kulturno-umjetnički centar Krležin Gvozd*, listopad 1989., ArGUK.

¹³ Podaci iz autorova razgovora s dr. Krešimirom Vranešićem.

¹⁴ Podaci prema: *Krležiana* 1993., 502-504. Riječi Bele Krleže prema radijskom intervjuu od 24. travnja 1980. koji donosi Čengić (1990., 55-58.).

Zbirka dr. Josipa Kovačića Hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću

darovatelj dr. Josip Kovačić Radićeva 24

Josip Kovačić, kolezionar i književni teoretičar, darovao je Gradu Zagrebu 14. srpnja 1988. zbirku slikarskih ostvarenja 33 hrvatske slikarice rođene u 19. stoljeću. Ta jedinstvena zbirka sadržava ukupno 1.045 popisanih brojeva umjetnina (406 slika, od toga 221 ulje na platnu, i 185 akvarela, 557 crteža, 77 grafičkih listova i 5 albuma za skiciranje), odnosno ukupno 1.077 predmeta.¹ U donaciji su, među ostalima, zastupljena djela Dore Car, Nevenke Đorđević Tomašević, Fanny Daubachy, Vjere Bojničić, Julije Drašković, Anke Krizmanić, Vere Nikolić Podrinske, Zdenke Pexidr Srića, Naste Rojc, Line Virant Crnčić, Slave Raškaj, Sonje Tajčević Kovačić, Else Halper, Antonije Krasnik, Jelke Struppi, Alme Sove Pichler, Reske Šandor, Marije Mihalić Wolf i dr. Opširna, muzeološki važna dokumentacija, stručno i sustavno vođena, iako nije službeno darovana, prati tu tematski i vrstom prikupljene građe osmišljenu donaciju.² Uvjet darovanja bio je da se Zbirka čuva kao cjelina i koristi za kulturne i znanstvene potrebe.

Sredinom 1980-ih godina, kada se u Hrvatskoj pojavila partijska krilatica “Raskrinkajmo nezakonito bogaćenje!” nakon samostalne monografske izložbe Vere Nikolić i sudjelovanja na retrospek-

tivi Anke Krizmanić 1986. godine, dr. Kovačić navodi da se za njega govorilo kako je “uzoran relikt buržoaskog nagona zgrtanja”. “Kako bih dokazao da to nisam, odlučio sam dati darovnu ponudu Gradu Zagrebu” izjavio je dr. Kovačić.³ “Moja želja nije bila samo nagomilavati umjetnine u mom stanu, već ih stručno obraditi i dokumentirati te osigurati adekvatan prostor za njihovo izlaganje javnosti”, objasnio je svoja nastojanja Kovačić.⁴

Donacija Gradu Zagrebu, prihvaćena u srpnju 1988., predstavljena je u veljači iste godine u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu. Vinko Zlamalik u predgovoru kataloga te izložbe ocjenjuje likovni materijal Zbirke Kovačić “sistematiziranom, muzeološki obrađenom i za istraživački rad pripremljenom kolekcijom, zbirkom umjetnina i arhivom, zapravo, jedne zasebne cjeline u našoj povijesti umjetnosti – stvaralaštva žena slikarica rođenih u 19. stoljeću”. Zlamalik ocjenjuje da je J. Kovačić svojim “marom i materijalnim žrtvama nemalih dimenzija (...) počeo izgrađivati konture jednog osebujnog galerijskog žarišta” (Zlamalik, 1988, 8-9). Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode preventivno je zaštitio Zbirku Kovačić 26. lipnja 2002., a prema rješenju Ministarstva kulture Republike Hrvatske od 18. ožujka 2004. Zbirka ima status kulturnog dobra.⁵

Vinko Zlamalik, povjesničar umjetnosti i nekadašnji upravitelj Strossmayerove galerije starih majstora HAZU, bio je predsjednik Savjeta Zbirke Kovačić, kojeg je osnovao Grad Zagreb, kako je bilo predviđeno zaključkom o prihvaćanju darovanja. Taj je stručni Savjet 31. ožujka 1989. donio osnovnu petogodišnju Programsku konceptciju rada zbirke dr. J. Kovačića “Hrvatske slikarice rođene u